

editörden...

Bu sayımızda klasik edebiyatımızı ele alıyoruz. Bilindiği gibi bu edebiyatın temelleri Türklerin İslamiyeti kabul etmelerinden sonra verdikleri ilk eserlere kadar dayanır. Geniş coğrafyalarda dil bakımından birbirinden az çok farklı gelişen İslamî edebiyat, şüphesiz ki en parlak dönemini 13. yüzyıldan başlamak üzere Osmanlı İmparatorluğunun geniş toprakları üzerinde yaşamıştır. Beş yüzyıldan fazla etkisini sürdüren ve üç kitada toprakları bulunan bir imparatorluğun ihtişamıyla uyumlu görkemli eserler veren klasik edebiyatımızı bazı yönleri ile incelemeye çalışacağız.

Bir toplumu etkileyen kültürel oluşumlar nasıl birden bire ortaya çıkmıyorsa, başka bir kültürel etkiyle de birden bire ortadan yok olmaz. Şiire ağırlık veren klasik edebiyatımızın bugünkü şiirimize –genel anlamda edebiyatımıza- etkileri üzerinde de mümkün olduğu nispette durmaya çalıştık.

Klasik edebiyat, yaygın söyleyişle divan edebiyatı, Tanzimatla birlikte başlayan kültür değişim teşebbüslerine paralel olarak tartışılmaya başlanmıştır. Avrupai bir edebiyat oluşturma gayreti içindeki Tanzimat nesli, damarlarından beslendikleri, onun kalıplarını ve ifade yöntemlerini kullanarak eserler verdikleri hâlde divan edebiyatına sert eleştirilerde bulundular. Zaman zaman ölçünün kaçtığı bu eleştirileri dönemin şartları ile irtibatlandırarak açıklamak mümkündür.

Ancak, bugün hâlâ Tanzimat neslinin divan edebiyatına karşı yönelttiği, birçok bakımdan ilmî olmaktan uzak, bu eleştirilerin kronik bir ön yargıya dönüşerek devam etmesi Divan Edebiyatı Özel Sayısı'nı hazırlama ihtiyacımızın birinci sebebidir.

Eğer kültürümüzün köklerine karşı böyle bir ön yargı varsa bunun enine boyuna sorgulanması ve tartışılması gerekiyordu ki biz bu sayıda bunu yapmaya çalıştık. Zira beş yüz yıllık edebiyatı bir derginin sınırlı sayfaları içinde bütün yönleriyle ele almanın imkânı yoktur. Biz amaçladık ki gençlerimiz, eski edebiyatımızla eğitim çerçevesi içinde bir şekilde irtibatı olan herkes, kültürel varlığımızın hazinelerine bu vesile ile yeniden göz atsın –varsa- ön yargılarını tekrar gözden geçirsin.

egitim | Aylık Eğitim Dergisi | YIL: 7 SAYI: 77-78 TEMMUZ - AĞUSTOS 2006 | ISSN-1302-5600

SAHİBİ Doç. Dr. Hüseyin ÇELİK Millî Eğitim Bakanı	Yayın Kurulu Ethem BARAN Şaban ÖZÜDOĞRU Aysun İLDENİZ Hakkı USLU Dinçer EŞİTĞİN Celal ASLAN Çağrı GÜREL	Dizgi Reyhan İLKER
Genel Yayın Yönetmeni Şadi KESKİN Yayımlar Dairesi Başkanı		Abone / Dağıtım Fikri NAYIR Tel: (0312) 212 76 63 / 14
Yazı İşleri Müdürü Selâmi YALÇIN (selamiyalcin@meb.gov.tr)	Tasarım Banu DAVUN (bdavun@meb.gov.tr)	Baskı Devlet Kitapları Müdürlüğü
		Yönetim Merkezi Yayımlar Dairesi Başkanlığı Teknikokullar/ANKARA http://yayim.meb.gov.tr e-posta: baae@meb.gov.tr Tel: (0 312) 212 81 48 - 213 65 12 Fax: (0 312) 212 81 48

Gönderilen eser ve çalışmalar yayımlansın veya yayımlanmasın, iade edilmez. Yazıların içeriğinden yazarları sorumludur. Yayın Kurulu yazılar üzerinde değişiklik yapabilir. "Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim" adı anılmadan alıntı yapılamaz. Millî Eğitim Bakanlığı Yayımlar Dairesi Başkanlığının 22.12.2005 tarih ve 6088 sayılı oluru ile basılmıştır.
Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları: 4303
Sürelî Yayınlar Dizisi: 213

Dergimizin yıllık abone bedeli 20 YTL (öğretmen ve öğrenciler için 15 YTL)'dir.
Abone bedelinin Ziraat Bankası Şehremini-Istanbul şubesindeki Devlet Kitapları Döner Sermayesi Müdürlüğü'nün 130978 numaralı hesabına yatırılarak makbuzun ve açık adresin Yayımlar Dairesi Başkanlığı Teknikokullar - ANKARA adresine gönderilmesi gerekmektedir.

DİVAN EDEBİYATI*

Nurullah ATAÇ

Türk şiirini kasideleri, koşmaları, nefesleri, gazelleri, manileri ile severim. Hiç bir ulusun şiirinden aşağı kalmadığına inanırım; hepsinden üstündür derdim ama orasını pek bilmem, belki benim duygularımın, düşüncelerimin, düşlerimin dilinde olduğu için bana öyle geliyordur. Aydın geçinenlerimiz arasında, her şeyimizi olduğu gibi şiirimizi de hor görenler çoktur; Firenklerin Sully Prudhomme (Sülli Puridom), Rostand (Rostan), Richerpin (Rişpen) gibi en bayağı şairlerini saygı ile, hayranlıkla okurlar da Bâkî'nin, Karacaoğlan'ın adı geçse dudak bükerekler. Öyle kimselerde bir türlü yenemedikleri, üst perdeden sözlerle de gizleyemedikleri bir "aşağılık duygusu" vardır: Türk toplumundan olduklarına utanır, yüksek bildikleri bir toplumda kolaycacık ne bulurlarsa onu benimsemekle kendilerini kurtaracaklarını umarlar. Almanya'ya gidip döndükten sonra: "Domuz sucuğu ile iyi bira bulunmayan bir yerde yaşanır mı hiç?" diyen bir adamla, Avrupa şehirlerinde oynanıp alkışlanıyor diye Massenet (Massene)nin, Puccini (Puççini)nin, Leoncavallo (Leankavallo)nun çalgılı oyunlarını beğenmeyi medenilik borcu bilenler arasında bir kafa, bir iç ayrılığı yoktur. Böyle bizi hor görüp de Avrupalılara tenkitsiz hayran olanları bir yana bırakıyorum; onların belki sözünü etmeye de değmez.

Her yazar, dilinin eskiden kalma yazıları ile uğraşmış olmalıdır; ulusunu bununla tanır, dil, şekil kaygısını bununla edinir. Bugünkü yazarlarımızın, hele edebiyat dışı konular üzerinde yazarların çoğu Türkçeyi iyi kullanamıyorlarsa, sözlerinde tuhaf bir yabancılik seziyorsa, bizim edebiyatımızı gereği kadar bilmedikleri içindir. Düşünceler de, gerçekler de dille bildirilir; dilini işlemeyen adam, düşündüklerini de kimseye anlatamaz, daha doğrusu düşünemez. Yazarlarımızın, bütün aydınlarımızın geleneğimizle yoğrulmasını istemek, bu bakımdan çok doğru, çok haklıdır. Bugünün gençleri artık anlayamazlar diye Divan şiirimiz uzun yıllar okullarımızda öğretilmez olmuştu; sonu ne oldu gördük: Sözleri yerinde kullanmak kaygısı, doğru, açık cümleler kurmak arzusu az kalsın büsbütün ortadan kalkıyordu. Bir başka kötülüğü daha oldu: Yabancı dilleri pek bilmeyen gençlerimiz, bizim edebiyatımızı da tanımadıkları için, çırpıplak bir âleme geldiklerini, her şeyin kendileri ile başlayacağını sandılar; en cılız eserlerini gözle-

rinde büyüttükçe büyüttüler. Elbette öyle olacaktı: Kafasını geçmişle yoğurmeyen insan kendini ölçemez, sınırlarını anlayamaz; hem kendi kendine aşırı bir hayranlığı olur, hem de yaptıklarını geçmişten kalanla karşılaştırmadığı için, özündeki gücü de geliştiremez. Gençlerimizin bir düzeye: "Biz! Biz!" diye böbürlenip gene de yerlerinde saymaları bu yüzdendir.

Eskiden okullarımızda Divan şiirinin tuttuğu yere Saz şiirini geçirmek isteyenler oldu. Türk Saz şiirinin çok güzel birkaç eseri vardır; onlar çocuklarımıza elbette okutulmalı, elbette öğretilmelidir. Eskiden Karacaoğlan gibi, Gevherî, Emrah gibi şairleri bilmek istememeleri, anlamamaları bağışlanacak şey değildir. Ama şunu da söyleyelim ki Saz şiirimiz okullarda Divan şiirinin yerini tutamaz: çok dardır; yüzyıllar arasında hemen hemen hiç değişmeden sürüp gitmiştir, durgun bir sudur. Divan şiirimizde de, Avrupa edebiyatlarında gördüğümüz zenginleşmeleri, değişmeleri pek bulamayız; Divan şairlerimiz de oldukça kapalı bir âlem içinde öyle durup kalmışlardır. Ama Saz şiirinde, Divan şiirindeki kadar da hareket yoktur. Fuat Köprülü'nün Saz Şairleri Antolojisi'ni bir karıştırın, on altıncı yüzyılda gelmişlerin söyledikleri ile on dokuzuncu yüzyılda gelmişlerin söyledikleri arasında bakın büyük bir fark görebilir misiniz? Onlarla karşılaştırılınca Bâkî ile Nâîf arasında ne kadar farklılık görülür!.. Hem Saz şairlerimiz, Karacaoğlan ile belki bir ikisi daha bırakılırsa, hep Divan şiirine özenmişlerdir. Divan şairlerimizin İran'dan örnek aldıklarını, Saz şairlerimizin ise yerli kaldıklarını, tamamiyle bizim olduklarını söyleyenlere bakmayın, ne dediklerini pek bilmezler; belki de işlerine öyle geldiği için bile bile yalan söylüyorlardır. Bizim Saz şiirimize de, en çok Divan şiiri yolu ile, İran havası işlemiştir: Gevherî'yi, Âşık Ömer'i, Derdli'yi, Zihni'yi okurken bunu açıkça görürsünüz; ancak onlar İran şairlerine benzemekte Divan şairleri kadar usta değillerdir. Saz şiirinin okullarda Divan şiirinin yerini tutamaması için büyük bir sebep daha vardır: Yüzyıllar boyunca bu ülkenin aydınları kaside, gazel yazmaya heves etmişlerdir; içlerinde koşma yazıp mani düzen pek olmamıştır; Saz şiiri aydın olmayanlara, orta sınıfa da değil, büsbütün okumamışlara bırakılmıştır. Çocuklarımıza yalnız onu göstermekle kalabilir miyiz? Edebiyatta bizim asıl büyük geleneğimiz, Divan şiiri geleneğidir.

* *Söyleşiler*, 1964